

Portugese Synagoge

Foto Joods Historisch Museum

We poetsen het zilver!

Het monumentale complex van de Portugese Synagoge heeft nieuwe, sterke wortels gekregen. Na restauratie van de fundamenteën en de kelders wordt nu een begin gemaakt met de inrichting van de ondergrondse schatkamers, als eerste met het zilverdepot. In deze nieuwsbrief een overzicht.

Ze zijn soms in geen eeuwen aangeraakt: de topstukken uit de collectie van de Portugese Synagoge, zoals de decoratieve zilveren siertorens of de prachtige tazza collectieschalen. Nu is het toch zover. Het ceremoniële zilver wordt gepoetst en klaargemaakt voor het nieuwe zilverdepot. Deze kostbare rituele voorwerpen, samen een grote verzameling goud, koper en textiel, geven een prachtig beeld van ruim vier eeuwen bloeiende sociale en culturele geschiedenis van de Portugees-joodse gemeenschap in Nederland. Sinds 2003 wordt deze unieke collectie beschermd door de Wet tot behoud van cultuurbezit (Wbc). Na de restauratie zal een groot deel permanent te bezichtigen zijn in de ondergrondse schatkamers, ontworpen door ontwerpbureau voor tentoon-

stellingsarchitectuur Kossman.dejong. In november 2009 ging de broodnodige, grondige renovatie van de Portugese Synagoge van start. De opleverdatum is nog steeds haalbaar, zo laat de aannemer Konst & van Polen weten.

Ingehaald

De vertraging die hier en daar werd opgelopen, zoals bij de sloop van de dikke keldervloeren, het herstel van het voegwerk rond het hoofdgebouw en een aantal andere buitenwerkzaamheden, werd ingehaald door een voorspoedige vervanging van verrotte onderdelen van de ramen, deuren, kozijnen, de dakbedekking van de bijgebouwen, en de elektrotechnische installatie. Nu is de gehele infrastructuur – elektriciteit, ventilatie, cv, water- en

gasleidingen – gerealiseerd.

Aan al deze verbouwingen ging heel wat overleg vooraf. In de afgelopen maanden hebben vertegenwoordigers van het Bureau Monumenten en Archeologie, de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed, de gemeente en architectenbureau Rappange & Partners de staat van het metselwerk, de gietijzeren ramen, het loodwerk en het pannendak van het hoofdgebouw grondig geïnspecteerd. In goed overleg werd bepaald in welke mate deze onderdelen worden hersteld, om recht te doen aan het originele karakter van het gebouw. Nu zijn ook de elektrische leidingen en de klimaatinstallatie voor de ondergrondse schatkamers aangelegd en kan er begonnen worden met inrichten. Wij poetsen het zilver vast!

Geachte lezer,

De eerste fase van de restauratie van het synagoge-complex nadert zijn afronding en verloopt voorspoedig. Het enthousiasme en de deskundigheid waarmee het werk is en wordt uitgevoerd, straalt van het gebouw af. Tot nu toe is het project redelijk binnen de begroting en de bouwplanning gebleven en ziet het CEPIG-bestuur de laatste bouwfase met vertrouwen tegemoet.

Maar het succes is niet onverdeeld. De restauratiebegroting van het bouwkundige gedeelte sluit nog altijd met een tekort van circa vier ton. Voor de inrichting van de gerestaureerde ruimten zal een nog veel groter bedrag nodig zijn. Het vinden van dat geld lijkt in deze periode van bezuinigingen een schier onmogelijke opgave. Kijkt u dus niet vreemd op wanneer er ook op uw deur wordt geklopt met het vriendelijke verzoek alsnog een steentje bij te dragen.

Maar nu eerst staat de inrichting op het programma van de ondergrondse schatkamers, waar de ceremoniële objecten eindelijk een plaats zullen hebben. De bibliotheek Ets Haim zal in haar nieuwe behuizing nog beter toegankelijk zijn en tot haar recht komen. Amsterdam mag er trots op zijn en de parnassim (bestuurders van de joodse gemeente) van de Portugese Synagoge dankbaar dat zij deze schatten eeuwenlang voor het nageslacht hebben weten te bewaren. Straks zal in en rond de Snoge de zeventiende eeuw weer voelbaar zijn. Tegelijkertijd is de Snoge in deze eenentwintigste eeuw een bewijs van voortlevende joodse cultuur dat nooit verloren mag gaan.

Hans van Veggel
Voorzitter CEPIG

stap voor stap

Foto's Ernest Annyas

Interieur vanaf de binnensteigers

Overleg over het dakwerk

Afhalen van de panlatten

Wat er overblijft

Balkkop uithakken

De vermolmde balkkop

Een vervangen korbeel

Restauratie van het poortje aan de Muiderstraat

Wist u dat...

...de boompjes op het Mr. Visserplein van Spaanse afkomst zijn?

Om de relatie van de Portugese Synagoge met het Iberisch Schiereiland te benadrukken, komen de boompjes van een hooggelegen olijfbomgaard in Zuid-Spanje; ze zijn gewend aan het koude weer.

...de poorten van zandsteen zijn, maar deze nog niet zijn weggeregend?

Momenteel wordt het poortje aan de Muiderstraat gerestaureerd (zie foto). Deze wordt in oude staat teruggebracht en overgeschilderd met beschermende verf zodat deze ook voor toekomstige generaties behouden blijft.

... er ruim 3000m² steiger rondom de Etsnoga staat?

De steigers zijn nodig voor de reparatie aan de houtconstructie van het pannendak maar ook reparaties aan het stalen ramen- en glaswerk, het metsel- en voegwerk, lood- en schilderwerk en de restauratie aan de zandstenen ornamenten.

Schatten van brokaat en zijde

De noodzakelijke herfundering van de bijgebouwen van de Snoge biedt een prachtige kans om ondergrondse geklimatiseerde schatkamers voor het erfgoed te bouwen. De verborgen schatten van de Portugese Synagoge zullen hier in de toekomst voor het publiek te zien zijn. In deze aflevering behandelen wij **het textieldepot**.

Ontwerp Kossman.dejong

De bijna zeshonderd objecten tellende collectie ceremonieel textiel van de Portugese Synagoge is niet alleen uniek in omvang, maar vooral in de hoge kwaliteit van de stoffen die tot ceremoniële voorwerpen verwerkt werden. De collectie bestaat uit textiel dat bedoeld is om de Torarollen te omhullen en beschermen, zoals de *sandal*: een brede lange wikkel van veelal fijne zijde die het perkament van de Tora beschermt en omhult, de *faixe*, een lange smalle Torawikkel die de Torarol bijeenhoudt en gemaakt werd van een bonte schakering aan geweven en geborduurde stoffen uit vele eeuwen en landen. En de typisch Sefardische wijd uitlopende *capa*, een mantel die de Torarol als geheel omhult en beschermt. Kenmerkend voor een aantal *capas* uit de Portugese Synagoge is hun opbouw uit afwisselend banen van gebloemde zijden brokaten en smallere panelen met reliëfborduursels in goud en zilverdraad. Zijden brokaten waren voorbehouden aan de maatschappelijke elite en kostten tot aan de industriële revolutie een fortuin om te produceren. Het is dan ook niet verwonderlijk dat een aantal *capas* en *faixes* werd gemaakt van voormalige kostbare zijden jurken. Ook werden tijdens de inventarisatie

van de textielcollectie de uiteen getornde onderdelen van een zeventiende-eeuwse herenjas van goudbrokaat aangetroffen.

Naast de omhulsels van de Tora bevat de collectie vele *seferdekjes*, ook wel ‘presidentskleedjes’ genoemd, kleedjes die de tekst van de Tora bedekken als deze opengerold ligt maar er niet gelezen wordt. De Torarol ligt tijdens de dienst op de teba, de verhoging met lessenaar, waarvoor vele schitterende kleden werden gemaakt en geschonken, zoals een geknoopt tapijt van zijde uit de werkplaats van Sjah Abbas (1587-1629) in Kashan, Centraal-Perzië. Schatten als deze dienen onder de beste klimatologische omstandigheden bewaard te worden, waarbij temperatuur en luchtvochtigheid gereguleerd zijn. De geklimatiseerde schatkamer die voor het textiel in aanbouw is, zal enerzijds voldoen aan alle eisen voor het conserveren van dergelijk kostbaar textiel, en anderzijds bezoekers de kans bieden delen van de textielcollectie te zien: een schitterend systeem van laden en kasten die in een wisselend schema geopend zullen worden zorgt ervoor dat het textiel niet permanent aan licht zal worden blootgesteld.

3 vragen aan... de aannemer

André van der Blonk is uitvoerder van de Noord-Hollandse aannemingsmaatschappij Konst & van Polen, samen met collega-projectleider Sjoerd Herlaar houdt hij toezicht op de bouwplaats in en rondom de Portugese Synagoge.

1 Hoe bijzonder is de restauratie aan het synagogecomplex? Met drieëndertig jaar ervaring in de bouwwereld kan ik wel zeggen dat je restauratieprojecten niet met elkaar kan vergelijken. Deze restauratie is bijzonder omdat wij in de bijgebouwen drie verschillende bouwperiodes zijn tegengekomen. Wat door de tijd verloren is gegaan, proberen wij te herstellen en oude elementen weer naar boven te brengen. Bijzonder aan dit project is ook de uitstekende relatie met Monumentenzorg Amsterdam – dat heb ik nog niet eerder meegemaakt.

2 In Amsterdam hebben veel bouwprojecten vertraging. Deze restauratie ligt nog steeds op schema. Hoe houd je de vaart erin? Een strakke logistiek is van het uiterste belang. Alle processen worden eerst in kaart gebracht en plannings worden dagelijks aangescherpt. Daarbij werken wij meestal met vaste onderaannemers waarmee wij een succesvol samenswerkingsverband hebben, gebaseerd op wederzijds vertrouwen.

3 Planning is dus één van jouw hoofdtaken, hoe pak je een dergelijke restauratie aan? Circa twee maanden voor de start van de werkzaamheden beginnen we met de voorbereidingen. Wij volgen het plan van de architect en als er tussendoor wijzigingen zijn dan beslissen wij in overleg met hem. Daarnaast stuur ik dagelijks dertig mensen aan, van wie twaalf collega's van Konst & van Polen de vaste kern vormen.

Ten slotte, waarom zou jij een bezoek aan de Portugese Synagoge aanbevelen? De Portugese Synagoge is een uniek gebouw, met een heel andere uitstraling dan bijvoorbeeld een kerk. Ook de rituelen van het jodendom vind ik bijzonder. En natuurlijk, we hebben een leuk stukkie werk geleverd en dat moet iedereen straks komen bewonderen!

financiering restauratie

De restauratie wordt mogelijk gemaakt door medewerking van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, het Nationaal Restauratie Fonds, de Provincie Noord-Holland, Bureau Monumenten en Archeologie Amsterdam, Stichting Maror-gelden Overheid en diverse andere stichtingen en particulieren.

Een bijdrage van professor Elrud Ibsch, al vele jaren vriend van het Joods Historisch Museum en sinds 2009 vriend van de Portugese Synagoge.

Mijn enthousiasme voor de restauratie is niet zozeer ingegeven door een bijzondere persoonlijke band met de Snoge, als wel door mijn overtuiging dat dit gebouw deel is van een van de belangrijkste *lieux de mémoire* van Nederland. Het Jonas Daniël Meijerplein – vernoemd naar de eerste joodse advocaat in Nederland, herinnerend aan razzia's en de Februaristaking – en de omgeving ervan vormen een uniek historisch en cultureel

centrum. Dit gedeelte van Amsterdam was en is belangrijk voor de joodse gemeenschap, in goede en in slechte tijden. Samen met het uitzonderlijk mooie en educatieve JHM en gebouwen in de omgeving als het Muziektheater en de Hermitage, is hier een van de meest compacte culturele centra van Amsterdam ontstaan. Dit prachtige geheel – waar ook herinneringen aan Menasseh ben Israël en Spinoza worden opgeroepen – behoort met de grootste zorg te worden behandeld. Dat de Portugese Synagoge niet alleen een historisch monument is, maar ook actuele synagogale en culturele functies vervult, is een reden te meer om het volledige herstel te realiseren.

Wonen, Wijken en Integratie
Ministerie van Volkshuisvesting,
Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

restauratie bijdrage

Om u en al die anderen straks te ontvangen is voor de inrichting van de schatkamers nog veel meer geld nodig.

Wilt u een bijdrage doen?
Ons bankrekeningnummer is
ABN Amro Bank
58.02.85.235
ten name van JHM
t.b.v. CEPiG - restauratie.

Wij zijn u dankbaar!

agenda en activiteiten

kaarslichtconcerten

24 maart 19.30 uur: Celloman, Ivan Hussey en Samy Bishai, cello en viool

19 mei 20.00 uur: Dana Zemstov, altviool (winnares van 2010 van de 'Avond van de jonge musicus') en Cathelijne Noorland, piano.

22 juni 22.00 uur: viering van de Witte Nacht

30 juni 20.00 uur: Jacques Thibaud Ensemble i.s.m. tentoonstelling *Over de Roemeense avant-garde* in het Joods Historisch Museum

18 augustus 20.00 uur: i.s.m. Grachtenfestival

15 september 20.00 uur: info volgt

Literair programma

Over Snoge en snogeiros – een voorleesprogramma over de Portugese Synagoge door Fajga Szmulewicz. Data: 17 april, 15 mei, 19 juni, 3 juli, 11 september en 9 oktober van 12.00 - 13.00 uur. Toegang: €10,- (geen kortingen). Kaarten reserveren bij de afdeling publiekscontacten in het Joods Historisch Museum: publiekscontacten@jhm.nl of 020-5310380. Maximaal vijftig bezoekers. Bezoekers kunnen dit programma tegen extra betaling aanvullen met een bezoek aan het Joods Historisch Museum.

Portugese Synagoge

Jonas Daniël Meijerplein 7 (tijdelijke entree gedurende de restauratie)
1011 RD Amsterdam
Email info@portugesesyntagoge.nl
www.portugesesyntagoge.nl

open

1 april t/m 31 oktober:
zondag t/m vrijdag 10.00 - 16.00 uur
1 november t/m 31 maart:
zondag t/m donderdag
10.00 - 16.00, vrijdag 10.00 - 14.00 uur
Gesloten op zaterdag, joodse feestdagen en tijdens speciale evenementen.

entree

volwassenen € 6,50
kinderen t/m 12 jaar gratis
kinderen 13 t/m 17 jaar € 4,00
65+, Museum Card, City Pass & Student Card € 5,00
iAmsterdam & Holland Pas gratis
combiticket Portugese Synagoge/
Joods Historisch Museum € 12,00*
combiticket 65+, Museum Card, City Pass & Student Card € 11,00*
combiticket kinderen € 6,00*
* tijdens sommige tentoonstellingen in het Joods Historisch Museum wordt een toeslag berekend

entree concerten

volwassenen € 12,50
kinderen 13 t/m 17 jaar € 7,50
65+, Museumkaart, Stadspas & studentenkaart € 10,00
iAmsterdam & Holland Pas € 7,50

informatie

Gedurende de restauratie is de entree van de Portugese Synagoge verhuisd naar het Jonas Daniël Meijerplein, achter de Dokwerker. Houdt u rekening met een 17de-eeuws monument? Er is geen electriciteit, geen verwarming en gedurende de restauratie geen toilet! Tussen 11.00 en 17.00 uur kunt u gebruik maken van het toilet van het Joods Historisch Museum.

Voor informatie over rondleidingen en groepen: afdeling publiekscontacten in het Joods Historisch Museum
telefoon 020 5310 380 of
e-mail publiekscontacten@jhm.nl

colofon

Aan dit nummer werkten mee: Mirjam Knotter, Moncef Beekhof, Daniël Bertina, Gerard Jan Keijzer, Theo Kemperman, Margriet Kotek, Marja van Nassou, Marinka Reuten, Gerda Sabbé en Margreet Udo.

De nieuwsbrief is een uitgave van de Portugese Synagoge en wordt gratis toegezonden aan vrienden en relaties.

Maart 2011, jaargang 2, nr. 1

